

Το πρωτότυπο γράφτηκε στα τουρκικά και δημοσιεύτηκε στην «Αγκός» και την «Αζινλίκτσα» τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο του 2011.

Αζινλίκτζα

Τεύχος: 66 - Σεπτέμβριος 2011

Ηρακλής Μήλλας

Η έννοια της πατρίδας είναι νέα και συμπίπτει με τη γέννηση του εθνικισμού. Η λέξη «πατρίδα» είναι βέβαια παλιά, ωστόσο ο όρος αυτός απέκτησε νέα σημασία κατά τη σύγχρονη εποχή. Όταν παλιότερα κάποιος ρωτούσε: «Ποια είναι η πατρίδα σου;», οι άνθρωποι απαντούσαν με το όνομα του χωριού ή της πόλης από την οποία προέρχονταν. Στις μέρες μας η «πατρίδα» («patrie» στα γαλλικά, «homeland» στα αγγλικά, «vatan» στα τουρκικά) αναφέρεται στο εθνικό κράτος. Στα πλαίσια της εθνικής και εθνικιστικής ρητορικής, η φιλολογία περί «πατρίδας» έχει μια σημαντική λειτουργία: το να αγαπάς την πατρίδα αποτελεί το επιθυμητό, το να πεθάνεις για την πατρίδα θεωρείται το πλέον φυσικό, όποιος δεν εργάζεται προς όφελός της πατρίδας θεωρείται προδότης, όταν γίνεται λόγος για την πατρίδα όλα τα άλλα είναι λεπτομέρειες (όπως έλεγε ο κτλ. Στις μέρες μας, μας είναι πλέον δύσκολο να σκεφτούμε κάποιον που να μην είναι συνδεδεμένος με κάποια πατρίδα. Για παράδειγμα, για να συμμετάσχει κάποιος σε ένα διεθνές αθλητικό διαγωνισμό ή σε ένα διαγωνισμό τραγουδιού, αναγκάζεται να ταυτιστεί με μια σημαία. Πλέον δεν μπορούμε να σκεφτούμε ένα συγγραφέα, ένα πιανίστα ή ένα αθλητή που να μην έχει σχέση με μια εθνική σημαία.

Στο θέμα αυτό, έχουν γραφτεί πολλά. Δεν είναι εύκολο να ξεπεραστεί αυτή η εμμονή χωρίς προηγουμένως να ξεπεραστεί η εθνικιστική κοσμοθεωρία. Υπάρχουν ερευνητές που ονομάζουν τις ιδεατές αυτές σχέσεις «φαντασιακές» και τις κοινωνίες αυτές «φαντασιακές κοινότητες». Οι άνθρωποι βλέπουν τους εαυτούς τους ως εθνικό σύνολο και ως τμήμα μιας πατρίδας.

Τα εθνικά κράτη δημιουργήθηκαν σε αυτή την βάση. Αυτή η ταύτιση γέννησε τα εθνικά κράτη και τα εθνικά κράτη με τη σειρά τους συνέβαλλαν στη διάδοση αυτής της ταύτισης. Τα εθνικά κράτη εργάστηκαν συστηματικά προς αυτή την ιδεολογική κατεύθυνση: η κεντρική παιδεία, ιδιαίτερα η εθνική ιστορία που γράφτηκε ανάλογα, οι εθνικές εορτές, η

εθνική και επίσημη κοινή γλώσσα, τα εθνικά σύμβολα και συνθήματα, συμβάλλουν στη διάδοση της έννοιας της πατρίδας και ειδικά αυτής της ταυτότητας. Σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, που εν τέλει οι πολίτες θεωρούν το περιβάλλον αυτό και την εν λόγω θεώρηση, ως κάτι πολύ φυσιολογικό. Ούτε καν υποψιάζονται ότι τους έχουν εξοικειώσει με αυτήν την κατάσταση.

Υπάρχει επίσης και η έννοια της «μητέρας-πατρίδας» (anavatan), η οποία καθιστά τα πράγματα ακόμα πιο περίπλοκα. Στην Τουρκία ιδιαίτερα όπου η έννοια αυτή είναι διαδεδομένη, χρησιμοποιείται με διάφορες σημασίες. Κάποτε είναι ένα φανταστικό μέρος εγκατάστασης: η Κεντρική Ασία. Οι άνθρωποι εντοπίζουν τις ρίζες τους σε αυτή τη μητέρα-πατρίδα. Ακόμα μάλιστα και οι «δυτικοί» Τούρκοι, αυτοί π.χ., που έχουν τις ρίζες τους στην Αλβανία, στη Βοσνία κ.ο.κ. ομνύοντας στον εθνικισμό, θεωρούν μητέρα-πατρίδα τους την κεντρική Ασία και τους ανθρώπους που ζουν εκεί όμοιους τους, συγγενείς τους, άτομα με τα οποία μοιράζονται κοινές ρίζες. Κάποιες φορές η μητέρα-πατρίδα είναι κάποια πρώην οθωμανική κατάκτηση. Σε αυτή την περίπτωση, πατρίδα θεωρείται η Τουρκία και μητέρα-πατρίδα είναι φερ' ειπείν η Βουλγαρία ή τα Ιωάννινα. Όμως η Κύπρος που αποτελούσε παλιότερα οθωμανική κατάκτηση, αποτελεί τη «μικρή πατρίδα» (yanru vatan). Ο Ντενκτάς θεωρούσε την Τουρκία πατρίδα, και την Κύπρο ... δεν μπορώ αυτή τη στιγμή να θυμηθώ ακριβώς... την θεωρούσε μάλλον μια επαρχία της Τουρκίας.

Η σύγχυση εντείνεται όταν οι εθνικές μειονότητες αναζητούν τα δικαιώματά τους. Δυσκολεύομαι να καταλάβω τι επιθυμούν οι μειονότητες και τι μπορούν να αποκτήσουν. Δεν τους αρκεί να είναι ίσοι πολίτες στην χώρα που ζουν. Διότι θεωρούν τους εαυτούς τους εκτός του εθνικού παραδείγματος (paradigm) της χώρας αυτής και νιώθουν πιο κοντά στη «μητέρα-πατρίδα».

Κάποιες φορές αναζητούν τα δικά τους σύμβολα, το δικό τους εκπαιδευτικό σύστημα, την δική τους ιστορία. Θέλουν δε να τα διασφαλίσει αυτά η μητέρα-πατρίδα με τα δικά της όργανα. Είναι αδύνατο όμως να ζήσουν ως πολίτες μιας άλλης χώρας. Διότι και οι νόμοι και οι εθνικιστές της χώρας όπου ζουν αυτό δεν το επιτρέπουν. Έτσι, επειδή η έννοια της πατρίδας μέσα σε ένα εθνικό κράτος και η αντίληψη της μητέρας-πατρίδας της μειονότητας είναι αντιφατικές, το εθνικό κράτος βρίσκεται σε αδιέξοδο. Ο πολίτης που βρίσκεται υπό την καθοδήγηση, τον έλεγχο και τη διοίκηση μιας άλλης χώρας, αποτελεί μια ασυμβίβαστη κατάσταση. Όσο θα παραμένει το μοντέλο του εθνικού κράτους, η έννοια ενός τέτοιου «πολίτη», θα παραμείνει ακατανόητη. Η αναζήτηση και η αναγνώριση του δικίου σε ένα τέτοιο περιβάλλον, με τέτοιου είδους έννοιες και αντιλήψεις, είναι τόσο δύσκολο όσο δύσκολο είναι να ψάχνεις μέσα στη σούπα να διακρίνεις και στη συνέχεια να αφαιρέσεις τα βασικά συστατικά της.

Όσο υπάρχουν αυτές οι έννοιες της πατρίδας και της μητέρας-πατρίδας, δεν πρόκειται να αποσαφηνιστεί και η έννοια των δικαιωμάτων της μειονότητας. Επίσημα, οι μειονότητες επιδιώκουν «πολιτιστικά δικαιώματα». Εάν κοιτάξουμε ωστόσο με μεγαλύτερη προσοχή, το ζητούμενο είναι η διασφάλιση και η αναγνώριση της εθνικής ταυτότητας. Όταν η εθνική ταυτότητα περιορίζεται στο πεδίο του πολιτισμού είναι «αποδεκτή», όταν όμως τα αιτήματα μετατρέπονται σε πολιτικές επιρροές ενός άλλου εθνικού κράτους, οι αξιώσεις αυτές περί δικαίου μπορεί να προκαλέσουν εθνικές προστριβές. Όσο τα εθνικά κράτη

διαμορφώνουν έννοιες όπως «μητέρα-πατρίδα» και «μικρή πατρίδα» και προσπαθούν να διευρύνουν τις διοικητικές τους αρμοδιότητες ο ισχυρισμός περί πολιτιστικών δικαιωμάτων χάνει το νόημά του και έρχεται στο προσκήνιο ένα κλίμα ανάμειξης στα εσωτερικά ζητήματα των χωρών.

Δυστυχώς αυτό το «εθνικό» μπέρδεμα βλάπτει τις μειονότητες. Στα πλαίσια αυτού του στροβίλου, είναι πολύ δύσκολο για τις μειονότητες να μην επηρεαστούν, να μην κλυδωνιστούν, να μη παραπλανηθούν και να μην εμπλακούν σε εθνικισμούς. Εν τέλει, πάλι οι ίδιες πληρώνουν το τίμημα. Όταν αντί για πολιτιστικά δικαιώματα κυνηγούν πολιτικά και ιδεολογικά δικαιώματα, τα κέρδη γίνονται πλέον «φαντασιακά». Πρόκειται δηλαδή για μια πύρρειο νίκη. Δεν αποκτούν αυτό που είναι καλό και ωφέλιμο, αλλά κάτι το δυσλειτουργικό και συμβολικό...και αυτό σύμφωνα με το πιο αισιόδοξο σενάριο.